

GLOSSARI DE SANTA CATALINA I ES JONQUET

Presentació

La cançó diu:

*Som de Santa Catalina
de part damunt des Jonquet.*

D'aquesta cançó he tret el meu criteri. Per a mi Santa Catalina i es Jonquet són un mateix poble. Per això comparteixen aquest glossari. Som conscient que, actualment, per a molts, parlem de dues barriades distintes. Una divisió que probablement va augmentar amb el progressiu deteriorament que va patir es Jonquet –i que deteriorà també Santa Catalina– i que ara amb la declaració des Jonquet de Bé d'Interès Cultural (BIC) acabarà per separar en dos barris diferents dues zones que sempre han conformat, cadascuna amb els seus trets diferencials, el raval de Santa Catalina. Prova d'això són els malnoms que moltes vegades són difícils de distingir d'un barri de l'altre. Les famílies s'han mesclat i els amics s'han relacionat. Un barri més enllà d'una decisió corporativa o administrativa és una intuïció. Es tracta d'una creació de la petita geografia, de la història local més ínfima i íntima. Una creació que es fa veïnat a veïnat, veïnada a veïnada fins que un dia arriba un funcionari i fa oficial aquesta realitat.

Santa Catalina és un barri de pescadors. Tot Mallorca coneix l'afirmació, per no dir el món. I és una afirmació falsa, com fals seria dir que es Jonquet només són els seus molins. Frases reduccionistes que queden bé a un fulletó promocional d'una oficina turística o d'una immobiliària. Simplificant la realitat, desmuntat la complexa i rica identitat del nostre Raval, es fa més fàcil vendre'n la imatge. La darrera dècada ens ha mostrat un Ajuntament més preocupat d'afavorir als possibles nous veïnats davant dels ja existents. El discurs imperant a Santa Catalina sembla que és «tothom sobra menys el capital». La intervenció més il·lusionadora i més polèmica, l'Eix Cívic del carrer Fàbrica, s'ha revelat com un autèntic calvari desertitzador per als cataliners que han vist com al carrer han desaparegut un darrere l'altre els pocs comerços que hi quedaven i que s'havien de revitalitzar, per donar lloc a una sèrie

d'establiments que han provocat greus problemes de convivència. Paradoxalment, l'espai públic s'ha reduït a favor d'uns negocis orientats majoritàriament cap a gent externa a la barriada i que han estat la punta de llança d'una traumàtica transformació social i econòmica dels veïnats. L'arribada de nous habitants d'un poder adquisitiu diferent que, inicialment, no ha de ser un fet dolent *per se* però que, a la llarga, de la mà del mateix ajuntament i les immobiliàries, ha esdevingut un dels principals motors en la invenció d'una barriada que ja no serveix als seus propis habitants sinó a un projecte dibuixat amb les línies de l'especulació i l'avarícia. Aquestes línies han romput les xarxes teixides al llarg dels segles entre els veïnats, disminuint els espais de relació tradicional a favor d'espais que no produeixen res per al barri però que sí que s'aprofiten de la imatge inventada d'aquest. Aquest fet dificulta la vida dels veïnats de sempre i la seva relació amb els nous veïnats que, en comptes d'integrar-se en el Raval, s'integren en la quimera d'un barri inventat per acollir-los.

Darrere la situació que pateixen Santa Catalina i es Jonquet s'hi amaguen moltes històries personals i familiars que els acadèmics solen agrupar sota un mot contundent i senzill: gentrificació. Una paraula que descriu un procés social i econòmic que implica la substitució dels antics veïnats per nous, el canvi d'una barriada preeminentment obrera en una barriada de classe mitjana-alta. Una transformació que implica la pèrdua de la identitat del barri, apartant als veïnats que no hi tenen cabuda, plantant-hi una de nova. Per exemple, és un barri de pescadors. Una identitat convenient, inofensiva, ètnica i, sobretot, vendible.

Fa uns mesos, entaulat amb uns amics a un restaurant de Santa Catalina, un dels pocs que encara ofereixen menú del dia i la clientela del qual és catalinera, va passar el següent fet: un dels amics va ser saludat per una parella –ell 92, ella 87– de cataliners que havien estat veïnats seus a la plaça Navegació. D'allà els havien tret perquè l'amo del pis podia treure'n més profit llogant-lo a estrangers. La parella acabà al carrer Cotoner d'on, una altra vegada, l'especulació els obligava a fer les maletes. Han viscut tota la seva vida al Raval, s'hi varen conèixer i no han sortit del quadrat que fa la plaça Navegació i els carrers del voltant. A la seva edat es veuen abocats a un segon trasllat d'habitatge. Cap on? No ho sabien. No és el primer cas i, per desgràcia, no serà el darrer.

Quin ha estat el motiu que m'ha mogut a fer aquest glossari? L'any 2011 es va començar a enderrocar un edifici que feia cantonada al carrer d'Anníbal amb l'avinguda Argentina. Era un edifici de principis del segle XX, amb personalitat per donar lloc a un edifici modern que res té a veure amb la fisonomia que tradicionalment tenen els edificis de Santa Catalina.

De la campanya que va intentar sensibilitzar als polítics –missió impossible moltes vegades– i aturar la destrucció de l'edifici en tenc dos records. Un va ser, el regal per part d'una veïnada d'una clau de ferro i que és l'únic vestigi físic que avui

en queda de l'edifici. El segon record és el que va passar durant la presentació de la campanya. Es va argumentar que s'havia de protegir l'edifici perquè n'hi havia vingut molta gent nova al Raval que havia comprat una casa, invertit en un paisatge urbanístic, que ara s'havia de mantenir si es volen conservar a aquests nous inversors sensibilitzats amb l'art i l'arquitectura. Com avui, la majoria de la gent de la barriada viu de lloguer. Són ells els que han fet el Raval i no uns suposats propietaris nouvinguts. Així ho vaig afirmar en la presentació de la campanya, que Santa Catalina no són quatre edificis bells, ni uns carrers amb un traçat especial. No. Santa Catalina és la seva gent i si alguna cosa fa especial Santa Catalina i es Jonquet és precisament la gent que ha trepitjat els seus carrers. El que ha donat a Santa Catalina la seva fama d'independents, oberts al món, baralladissos, renouers i, també, progressistes no són els edificis, són precisament els mateixos cataliners i catalineres. Aquest glossari és el seu parlament, la meua defensa i reivindicació. Aquí trobareu mestres d'aixa, obrers, artistes, capellans, polítics i, fins i tot, lladres. Tots ells conformant aquesta personalitat tan pròpia, tan original, que fa afirmar amb pes a molts veïnats que Santa Catalina és l'únic poble de Mallorca que no té ajuntament. Amb perdó de Cort. I quan dic Santa Catalina em referesc a Jonquet també. Per a mi l'única protecció de Santa Catalina i es Jonquet és una protecció integral. Què vull dir? No es tracta d'una simple protecció monumental sinó una protecció del teixit humà i social que és format pels veïnats. Una protecció dels seus habitants fent possible que puguin viure i fer el Raval sense por a les urpes dels especuladors.

Aquest glossari és el meu homenatge a un poble que fou capaç d'agombolar a una associació que va acollir i defensar, en plena postguerra, als seus represaliats. Un poble que se sent tan competent com per aixecar-se en una assemblea i demanar-ne la declaració de BIC, si aquesta ha de salvar el barri, en contra de l'opinió dels experts que mantenien que l'única demanda realista a la qual podien aspirar era controlar les alçades dels edificis. I la dictadura va desaparèixer i l'associació va romandre, els experts callaren i es Jonquet ara és BIC.

En homenatge, en record de tots ells i elles, passats i presents, són aquestes pàgines.

He de donar les gràcies a tots els cataliners i jonqueters, homes i dones, que han volgut contar-me aquests bocinets d'història que m'han ajudat a conformar aquest mosaic ple de colors i volums.

També vull donar les gràcies a Joana Aina Ordines que ha hagut de patir en directe la concepció d'aquest glossari. Sense la seva paciència i suggeriments podeu estar ben segurs que aquest projecte no hagués arribat a bon port.

El glossari intenta mantenir vives les denominacions populars dels carrers i d'altres indrets. Per això, es parla de carrer Gran, en comptes de carrer de Sant Magí; de l'església de Sant Magí en lloc de l'església de la Immaculada Concepció, etc. També utilitza indistintament el Raval o l'Arraval, dues paraules que a la barriada s'empren de manera quotidiana.

D'altra banda, he intentat ser respectuós amb les històries aquí reflectides i escrupolós amb les fonts. Algunes de les dades aquí oferides s'han confirmat, com manen els cànons periodístics, amb tres fonts distintes quan l'ocasió ho ha possibilitat i requerit. La majoria de les fonts orals i escrites són protagonitzades per persones nascudes entre els anys 1940 i 1950. Això ajudarà a situar alguns dels comerços i persones de les quals a vegades només ens queda el nom i la seva localització.

La lectura d'aquesta obra es pot fer a l'atzar, cercant alguna persona o associació concreta o començant de forma estricta per ordre alfabètic. La satisfacció del coneixement, el goig de recordar, el plaer de sentir-s'hi identificat o la fruïció de la lectura són les guies aconsellades per gaudir de la lectura d'aquest petit glossari de Santa Catalina i es Jonquet.

L'autor